

Recepce české literatury v Polsku po roce 1993 – texty, účastníci, instituce

Reception of Czech literature in Poland after 1993 – texts, participants, institutions

Mgr inž. Anna Mašlanka / Szkoła Doktorska, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, orcid: 0000-0002-0888-3923

Resumé:

Česká literatura už několik desetiletí přitahuje poměrně velký zájem polských čtenářů, nicméně v důsledku obrovské popularity autorů jako Bohumil Hrabal nebo Jaroslav Hašek – a povrchní četby jejich děl – se kolem ní nahromadily stereotypy, mýty a legendy. Proto česká díla, která nezapadala do zavedeného obrazu české literatury, byla dlouho odmítána nakladateli nebo ignorována čtenáři. Po roce 2010 se však na polském knižním trhu objevili mladí nakladatelé a překladatelé, kteří se navzdory potížím rozhodli přiblížit Polákům nové české autory. Text popisuje tyto proměny, představuje je v podobě čísel a grafů, identifikuje šance a výzvy s nimi spojené. Je také pokusem o stručný popis „pole“ české literatury v Polsku z marketingového, mediálního a institucionálního hlediska a prezentuje nejdůležitější osoby a instituce propagující českou literaturu v Polsku v posledních letech.

Klíčová slova: česká literatura, recepce české literatury, Polsko, knižní trh, polský knižní trh, překladatelé, nakladatelé

Summary:

Czech literature has attracted a relatively large interest of Polish readers for several decades, but due to the huge popularity of authors such as Bohumil Hrabal or Jaroslav Hašek – and superficial reading of their works – it has become charged by stereotypes, myths and legends. Therefore, Czech texts that did not fit into the established image of Czech literature for a long time were rejected by the publishers or ignored by readers. However, after 2010 young publishers and translators appeared, who, despite the difficulties, decided to present new Czech authors on Polish book market. This text describes these changes, presents them in the form of numbers and graphs and identifies opportunities and challenges associated with them. It is also an attempt to briefly describe the field of Czech literature in Poland in marketing, media and institutional perspective and presents the most important persons and institutions promoting Czech literature in Poland in recent years.

Keywords: Czech literature, reception of Czech literature, Poland, book market, Polish book market, translators, publishers

Recepce české literatury v Polsku po roce 1993 – texty, účastníci, instituce

Reception of Czech literature in Poland after 1993 – texts, participants, institutions

Mgr inž. Anna Mašlanka / Szkoła Doktorska, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, orcid: 0000-0002-0888-3923

Resumé:

Česká literatura už několik desetiletí přitahuje poměrně velký zájem polských čtenářů, nicméně v důsledku obrovské popularity autorů jako Bohumil Hrabal nebo Jaroslav Hašek – a povrchní četby jejich děl – se kolem ní nahromadily stereotypy, mýty a legendy. Proto česká díla, která nezapadala do zavedeného obrazu české literatury, byla dlouho odmítána nakladateli nebo ignorována čtenáři. Po roce 2010 se však na polském knižním trhu objevili mladí nakladatelé a překladatelé, kteří se navzdory potížím rozhodli přiblížit Polákům nové české autory. Text popisuje tyto proměny, představuje je v podobě čísel a grafů, identifikuje šance a výzvy s nimi spojené. Je také pokusem o stručný popis „pole“ české literatury v Polsku z marketingového, mediálního a institucionálního hlediska a prezentuje nejdůležitější osoby a instituce propagující českou literaturu v Polsku v posledních letech.

Klíčová slova: česká literatura, recepce české literatury, Polsko, knižní trh, polský knižní trh, překladatelé, nakladatelé

Summary:

Czech literature has attracted a relatively large interest of Polish readers for several decades, but due to the huge popularity of authors such as Bohumil Hrabal or Jaroslav Hašek – and superficial reading of their works – it has become charged by stereotypes, myths and legends. Therefore, Czech texts that did not fit into the established image of Czech literature for a long time were rejected by the publishers or ignored by readers. However, after 2010 young publishers and translators appeared, who, despite the difficulties, decided to present new Czech authors on Polish book market. This text describes these changes, presents them in the form of numbers and graphs and identifies opportunities and challenges associated with them. It is also an attempt to briefly describe the field of Czech literature in Poland in marketing, media and institutional perspective and presents the most important persons and institutions promoting Czech literature in Poland in recent years.

Keywords: Czech literature, reception of Czech literature, Poland, book market, Polish book market, translators, publishers

Úvod

Vliv českého jazyka na jazyk polský sahá už do doby přijetí křesťanství Polskem. Čechy totiž přijaly křesťanství dříve a jako sousedící země měly v tomto období mnohem vyspělejší kulturu (Orlós 1997, s. 9). Dalšími důležitými kapitolami česko-polských kulturních vztahů jsou první polovina 16. století (kdy česká literatura silně ovlivňovala polské písemnictví) a doba českého národního obrození (kdy naopak Čechy inspiroval polský romantismus).

Receptci našich kultur však ovlivnilo také 19. století, kdy se zrodily vzájemné negativní stereotypy, a 20. století – čas konfliktů, kvůli kterým vznikl mezi Čechy obraz Poláků jako útočníků, zatímco Poláci začali vnímat Čechy jako konformisty a chovat se k nim povyšně. Dorota Żygadło-Czopnik píše: „*V polských dějinách a kultuře pozorujeme přítomnost českého jazyka, literatury a kultury od samého počátku naší státnosti. Vzájemné vztahy mezi Čechy a Poláky mají svoje specifikum a dramatickosti a literatura je důležitý klíč, který otevírá cestu k poznání kultury a pochopení identity každého z těch národů*“¹ (Żygadło-Czopnik 2014, s. 90).

Zájem Poláků o českou literaturu a kinematografii vzrostl v druhé polovině 20. století. Vrcholu dosáhl v 80. letech, kdy v samizdatu byly publikovány texty českých autorů přístupujících k životu s humorem a sebeironií, jako byli Bohumil Hrabal nebo Josef Škvorecký. Jeden z nejoceňovanějších polských překladatelů z češtiny, Andrzej S. Jagodziński, v jednom rozhovoru říká: „*Úsilí, které do propagování české literatury vložil potom – a pořád vkládá – Mariusz Szczygiel, nelze podceňovat, ale my jsme asi pro něho připravili půdu. Celá 80. léta jsem měl spoustu práce. Překládal jsem téměř výhradně pro samizdatové edice a každá chtěla mít něco českého. Začala móda na českou literaturu*“² (Jagodziński 2014).

V důsledku toho se však kolem české literatury nahromadily také dodnes živé mýty a stereotypy: „*V posledních letech se totiž v Polsku sama česká literatura stala legendou či mýtem. Jejich základními stavebními prvky, jež fungují jako partes pro toto, se staly bezesporu jména a pojmy Švejk, Hrabal, hospoda, narativnost, Kundera a Havel*“ (Lemańczyk 2008, s. 182). Podle Lenky Németh Vítové je česká literatura v Polsku už několik desetiletí vnímaná jako „*feel-good*“ literatura – čtenáři od ní čekají zábavu a oddech a nakladatelé se snaží splňovat tyto potřeby. „*Očekávání »dobré nálady« spojené s obrazem české literatury způsobuje, že tituly představující svět v jeho těžké, dramatické a tragické složitosti nebo v sofistikované umělecké poetice bývají často opomíjené, (...) případně získávají velmi slabé kritické a čtenářské ohlasy*“³ (Németh Vítová 2019, s. 59).

Přesto se po roce 2010 na polské nakladatelské scéně objevilo několik mladých nakladatelů a překladatelů, kteří se navzdory obtížím spojeným se zavedením obrazem české

¹ Přel. Anna Maślanka. V originále: „*W polskich dziejach i kulturze obserwujemy obecność języka, literatury, kultury czeskiej od samych początków naszej państwowości. Wzajemne relacje między Czechami i Polakami mają swoją specyfikę i dramaturgię, a literatura stanowi ważny klucz, otwierający drogę do poznania kultury i zrozumienia tożsamości każdego z tych narodów.*“

² Přel. Anna Maślanka. V originále: „*Wysitek, jaki w propagowanie czeskiej kultury włożył później – i wciąż wkłada – Mariusz Szczygiel jest oczywiście nie do przecenienia, ale my chyba przygotowaliśmy dla niego grunt. „Przez całe lata 80. miałem mnóstwo pracy. Tłumaczyłem niemal wyłącznie dla wydawnictw niezależnych, a każde wydawnictwo chciało mieć wtedy u siebie coś czeskiego. Zrobiła się moda na literaturę czeską.*“

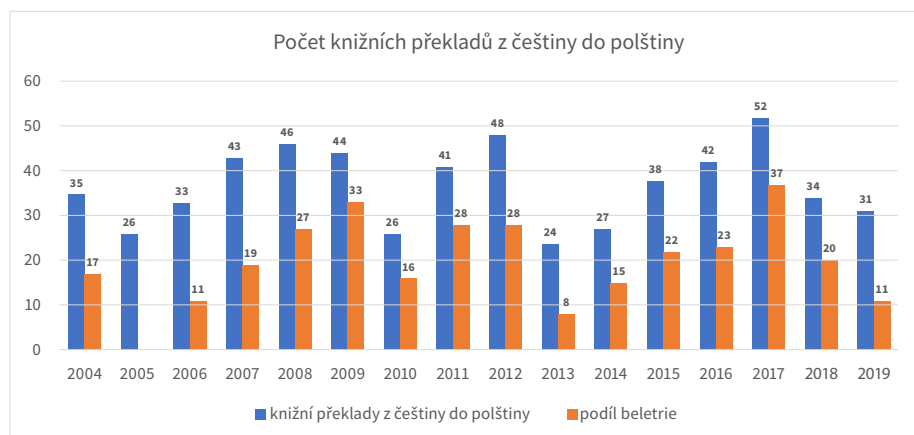
³ Přel. Anna Maślanka. V originále: „*Oczekiwanie »dobrego nastroju« połączone z obrazem literatury czeskiej powoduje, iż tytuły przedstawiające obraz świata w jego trudnej, dramatycznej i tragicznej złożoności lub w wyszukanej poetyce artystycznej bywają pomijane (...), ewentualnie spotykają się ze słabą recepcją krytyczną i czytelnictwem.*“

literatury v Polsku rozhodli přiblížit polským čtenářům tvorbu dosud neznámých českých autorek a autorů, zástupců mladší generace. Tento text je věnován těmto proměnám a celému poli české literatury v Polsku po roce 1993.

1 Česká literatura v Polsku z hlediska bibliografie

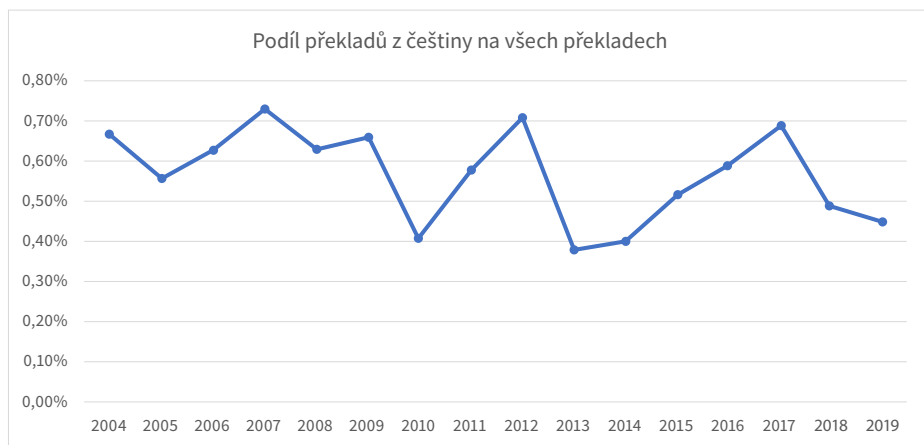
Základním zdrojem informací o počtu knih přeložených z cizích jazyků do polštiny je zpráva *Ruch wydawniczy w liczbach* [Nakladatelský provoz v číslech]. Je zveřejňována každý rok polskou Národní knihovnou a připravuje se na základě povinných výtisků. Obsahuje mj. počet všech překladů vydaných v Polsku v daném roce a počet překladů z jednotlivých jazyků, rozdělených do kategorií vědecké knihy, vysokoškolské učebnice, odborné knihy, školní učebnice, populární knihy (populárně vědecká literatura a literatura faktu, příručky, turistické průvodce, zpěvníky, alba), beletrie pro dospělé a beletrie pro děti. Zprávy jsou připravovány od roku 2004 a jsou dostupné ke stažení na stránkách Národní knihovny⁴.

Z údajů představených ve zprávách vyplývá (viz graf 1), že každý rok vychází v Polsku kolem 30–40 překladů z češtiny (v období 2004–2019 byl maximální počet překladů 52, minimální 24). Je to méně než 1 % všech překladů vydávaných každoročně v Polsku (průměrný roční počet všech překladů ve sledovaném období je 6460). Na základě grafu není možné určit, zda počet překladů z češtiny do polštiny roste nebo klesá – spíše kolísá. Naproti tomu podíl překladů z češtiny na všech překladech vykazuje mírný pokles, jak je patrné z grafu 2.

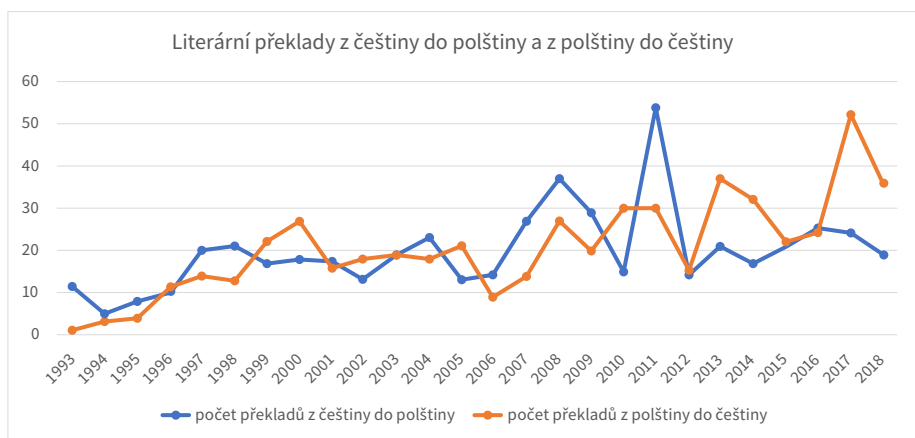
Graf 1 Knižní překlady z češtiny do polštiny v období 2004–2019 (zdroj: zprávy polské NK)

⁴ Dostupné z: <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach>.

Graf 2 Podíl překladů z češtiny na všech knižních překladech vydávaných v Polsku (zdroj: zprávy polské NK)

Pro provedení hlubší analýzy české literatury vydávané v Polsku (se zaměřením na beletrii) jsou užitečnější bibliografie zveřejňované pravidelně v polském časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich (PLS)” [Překlady slovanských literatur]⁵ a bibliografie zveřejněná v publikaci *Česká literatura v polských překladech (1989–2020)*⁶. Ve zmíněných bibliografiích jsou zpravidla zahrnuta jen beletristická díla, zastupující prózu, poezii, drama a esej. V případě těchto kategorií je zřejmé (viz graf 3), že počet překladů z češtiny do polštiny a počet překladů z polštiny do češtiny jsou podobné.

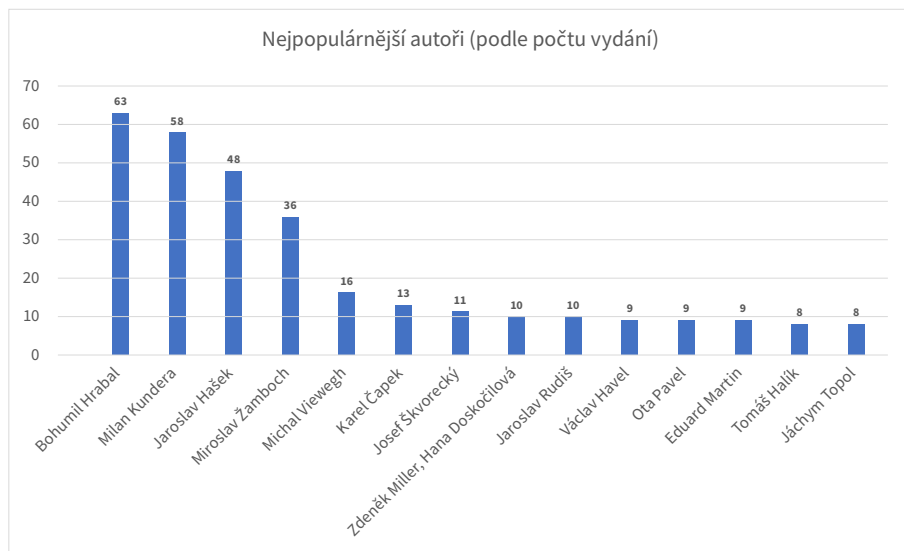
Graf 3 Srovnání počtů překladů z češtiny do polštiny a z polštiny do češtiny podle bibliografií zveřejněných v časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich” (zdroj: PLS)

⁵ Všechna čísla časopisu jsou dostupná online z: <https://www.pls.us.edu.pl>.

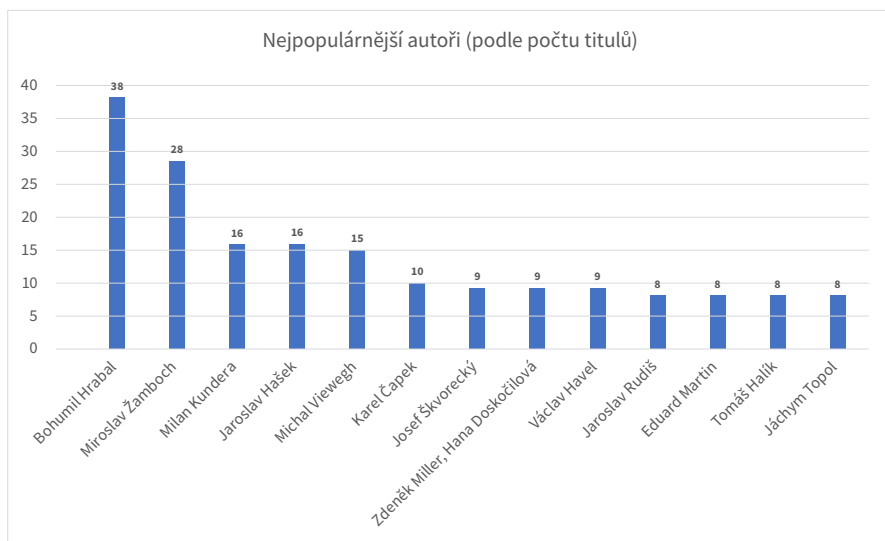
⁶ GOSZCZYŃSKA Joanna, Jaromír KUBÍČEK a Tomáš KUBÍČEK, *Česká literatura v polských překladech (1989–2020)*, Brno, 2020.

Další grafy byly připraveny na základě bibliografie vzniklé spojením dvou zmíněných zdrojů – časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich“ a publikace *Česká literatura v polských překladech (1989–2020)*. Seznam českých autorů nejčastěji vydávaných v Polsku není podle počtu vydání, jak vyplývá z grafu 4, překvapivý – na prvních místech nacházíme Bohumila Hrabala (63 vydání), Milana Kunderu (58) a Jaroslava Haška (48), kteří jsou v Polsku všeobecně považováni za nejpopulárnější české autory.

Pokud se ale omezíme na nové tituly vydané v Polsku (a vynecháme druhé, třetí a další vydání), pak v čele seznamu dochází ke změně (viz graf 5). Nejčtenějším autorem je pořád Bohumil Hrabal (38 titulů), ale na druhém místě se nachází autor fantasy, Miroslav Žamboch (28), velmi populární mezi milovníky tohoto žánru zejména v letech 2005–2016 – jen v roce 2011 vyšlo v Polsku 12 jeho knih. Až třetí je Milan Kundera („jen“ 16 nových titulů) a Jaroslav Hašek (také 16).

Graf 4 Nejpopulárnější čeští autoři v Polsku na základě údajů z časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich“ a publikace *Česká literatura v polských překladech (1989–2020)* – podle počtu vydání od roku 1993 do roku 2019

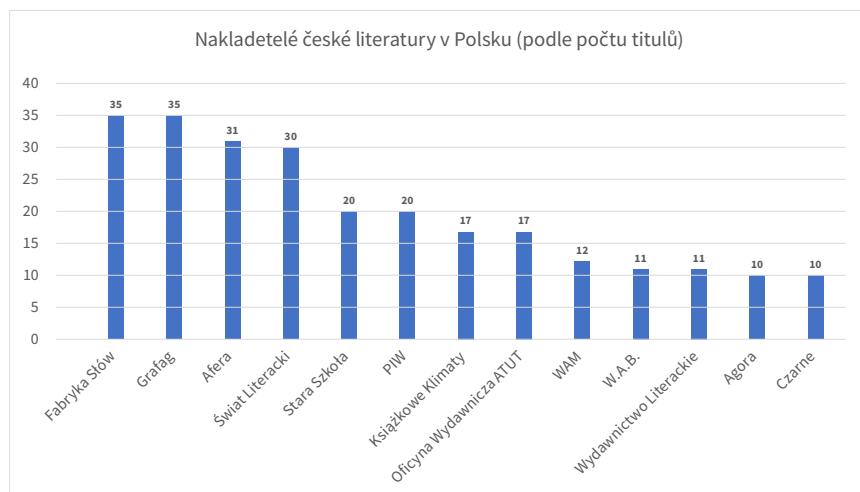
Graf 5 Nejpopulárnější čeští autoři v Polsku na základě údajů z časopisu „Przekłady Literatur Słowińskich“ a publikace Česká literatura v polských překladech (1989–2020) – podle počtu titulů od roku 1993 do roku 2019

Poměrně velká popularita Miroslava Žambocha v Polsku se odráží také v seznamu neaktivnějších nakladatelů ve sledovaném období podle počtu titulů, jak ukazuje graf 7. Všechny knihy tohoto autora vyšly v nakladatelství Fabryka Słów a podle bibliografií právě tento nakladatel vydal ve sledovaném období nejvíc nových českých titulů – 35. Stejný počet českých knih vyšel v nakladatelství Grafag, zaměřeném na dětskou literaturu (je to především zásluha série knížek o krtkovi, psaných většinou duetem Zdeněk Miler – Hana Doskočilová). Až na třetím místě se umístilo nakladatelství Afera, vzniklé v roce 2010, které kromě českých detektivek a dětských knih vydává také uměleckou českou prózu pro dospělé čtenáře.

Avšak jak vyplývá z grafu 6, podle počtu vydání vede nakladatelství Państwowy Instytut Wydawniczy, polský nakladatel Milana Kundery (46 vydání). Na druhém místě se nachází další nakladatel zaměřený na uměleckou českou prózu – Świat Literacki (43). Ten se v roce 2010 přeměnil na nakladatelství Czuły Barbarzyńca Press (15 vydání ve sledovaném období); pokud bychom spočetli jeho knihy za obě tato období, byl by tento nakladatel na prvním místě. Druhé místo obsadilo také zmíněné nakladatelství Fabryka Słów (43 vydání), čtvrté – také zmíněný Grafag (39).

Graf 6 Neaktivnější nakladatelé české literatury v Polsku na základě údajů z časopisu „Przekłady Literatur Słowińskich“ a publikace Česká literatura v polských překladech (1989–2020) – podle počtu vydání od roku 1993 do roku 2019

Graf 7 Neaktivnější nakladatelé české literatury v Polsku na základě údajů z časopisu „Przekłady Literatur Słowińskich“ a publikace Česká literatura v polských překladech (1989–2020) – podle počtu titulů od roku 1993 do roku 2019

Uvedená čísla mj. ukazují, že o českou populární a dětskou literaturu je v Polsku stejně velký zájem jako o literaturu uměleckou – i když té první se dostává mnohem méně pozornosti v mainstreamových médiích (viz graf 10, z kterého je patrné, že v týdeníku „Polityka“ ve sledovaném období se psalo vlastně jen o autorech umělecké tvorby – víc o tom dále). Potvrzuje to také poznámka Lenky Németh Vítové, že polští čtenáři (a tedy i nakladatelé) v české literatuře hledají především humor a zábavu.

2 Česká literatura v Polsku z hlediska knižního trhu a médií

Pokud se jedná o polský nakladatelský trh a prezentaci českých autorů, situace české literatury v Polsku v analyzovaném období se dosti výrazně proměnila. V 90. letech a v první dekádě nového milénia měla česká literatura v Polsku dobré jméno, ale šířeji známi byli jen Bohumil Hrabal, Milan Kundera a Jaroslav Hašek (Ize tady také zmínit Václava Havla, ten však byl známý především jako politik). Jejich díla byla v tomto období publikována v mnoha nakladatelstvích, včetně těch největších a renomovaných (jako zmíněný Państwowy Instytut Wydawniczy, a také Wydawnictwo Literackie nebo Czytelnik), a díky tomu se k nim dostával široký okruh čtenářů.

Menší nakladatelé, jako např. Świat Literacki, Pogranicze nebo Oficyna Wydawnicza ATUT, se snažili přibližovat polskému čtenářskému publiku také méně známé autory (jako Egon Bondy, Miroslav Holub, Jiří Kratochvíl, Vlastimil Třešňák, Viola Fischerová). Kvůli menším propagačním a distribučním možnostem byli však schopni přitáhnout pozornost jen malé skupiny nadšenců české kultury a literatury. Nicméně spisovatelé, jejichž knihy vycházely v těchto nakladatelstvích, byli stále zástupci starších generací a nejnovější česká próza a poezie byla mezi polskými čtenáři nadále skoro neznámá. K důležitým proměnám oblasti české literatury v Polsku došlo po roce 2010. Vzniklo tehdy několik malých nakladatelství zaměřených výhradně nebo skoro výhradně na českou literaturu – zmíněná Afera (2010), Książkowe Klimaty (2013), Stara Szkoła (2014) a Amaltea (2014). Kromě toho v roce 2014 v nakladatelství Dowody na istnienie začal české knihy (v rámci své autorské série Stehlík) vydávat Mariusz Szczygiel.

Většina jmenovaných nakladatelů má dobrou znalost české literatury, někteří ji dokonce sami překládají (zakladatelka Afery Julia Różewicz a zakladatel Staré Szkoły Mirosław Śmigielski jsou vystudovaní bohemisté), a jejich cílem je seznámit polské čtenáře také s nejnovější českou literaturou. „*Spisovatelé jako Hrabal nebo Hašek jsou velikáni, ale měli jsme dojem, že na polském knižním trhu chybí to, co dnes v Česku vychází a co Češi nejraději čtou. V roce 2010 jsme se rozhodli založit nakladatelství, abychom mohli uvádět na polský trh nejzajímavější knižní novinky našich sousedů*“⁷ (Wydawnictwo Afera) – čteme na stránkách nakladatelství Afera.

Proto v nabídce zmíněných nakladatelů převažují díla oceňovaná v Česku (často autorů vyznamenaných cenou Magnesia Litera) a vznikla v posledních několika letech. O jejich výběru Joanna Goszczyńska píše: „*Je zřejmé, že tituly nejsou voleny náhodně, nýbrž jsou promyšleně vytypovány tak, aby odrážely aktuální situaci na českém knižním trhu a českou literaturu představovaly skrze její nejlepší autory a nejlepší díla*“ (Goszczyńska 2020, s. 41). To se také týká zastoupení spisovatelek. Ve srovnání české literatury vydávané v Polsku dříve mají nyní ve skupině autorů prezentovaných malými nakladateli ženy své důležité místo.

Je nutné poznamenat, že na rozdíl od velkých nakladatelství, kde výběr knihy vždycky do jisté míry vychází z marketingové strategie, je v tomto případě rozhodující většinou vkus nakladatele nebo spolupracujících překladatelů. V nabídce popisovaných nakladatelství však nechybí ani knihy s větším komerčním potenciálem. V roce 2016 Afera zahájila svoji edici Czeskie Krymi, v níž dosud vyšly mj. detektivky Ivy Procházkové, Jiřího Březiny a Michala Sýkory. Takřka od počátku své činnosti Afera vydává také knihy pro děti a mládež (cyklus *Lichožrouti* Pavla Šruta a Galiny Miklínové, cyklus *Prašina* Vojtěcha Matochy).

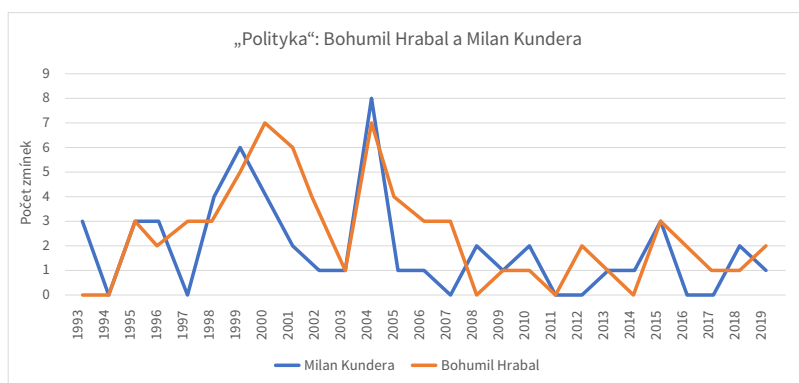
⁷ Přel. Anna Mašlanka. V originále: „*Pisarze jak Hrabal czy Hašek to giganci, jednak mieliśmy wrażenie, że na polskim rynku trochę brakuje tego, co obecnie ukazuje się w Czechach i co jest tam najchętniej czytane. W roku 2010 postanowiliśmy założyć wydawnictwo, aby wprowadzać na polski rynek najciekawsze nowości książkowe zza naszej południowej granicy.*“

Také Stara Szkoła má ve své nabídce oddechovou literaturu – např. cyklus *Poslední aristokratka* Evžena Bočka, detektivky Michaely Klevisové nebo romány Michala Viewegha.

Vznik zmíněných malých nakladatelství výrazně změnil „českou“ oblast polského knižního trhu. Počet českých autorů přeložených do polštiny se zvýšil a čtenáři se zájmem o českou literaturu mají současně mnohem lepší přehled. Nelze také popřít vysokou kvalitu grafického zpracování, redakce a samotného překladu knih vydávaných zmíněnými nakladateli, čehož potvrzením jsou nominace na literární ceny. V roce 2018 dvě české knihy získaly nominace (v kategorii překladu) na jednu z nejdůležitějších polských literárních cen, Nagroda Literacka Gdynia – *Macocha* Petry Hůlové (polské vydání: přel. Julia Różewicz, nakl. Afera, 2017) a *Do tmy* Anny Bolavé (polské vydání: přel. Agata Wróbel, nakl. Książkowe Klimaty, 2017). V roce 2019 *Jezero* Biancy Bellové (polské vydání: přel. Anna Radwan-Żbikowska, nakl. Afera, 2018) postoupilo do finále Literární ceny střední Evropy Angelus a v roce 2021 získala nominaci na překladatelskou cenu Tadeusze Boya-Żeleńskiego Olga Czernikow (za knihu Petra Rákose *Korvína čili Kniha o havranech*, polské vydání: nakl. Amaltea, 2020).

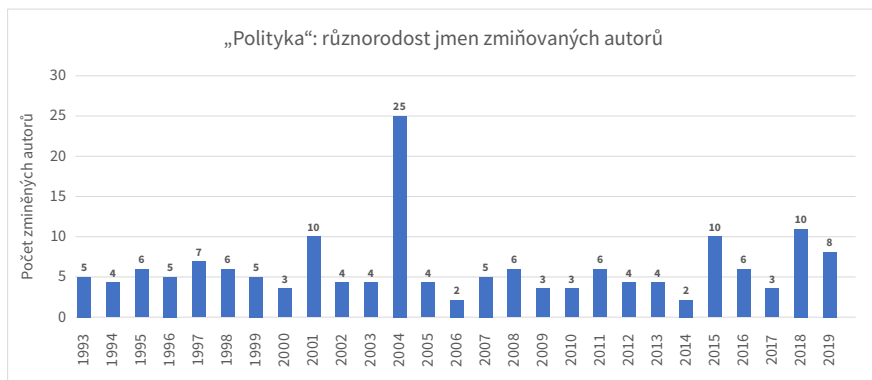
Na druhou stranu však kvůli tomu, že malí nakladatelé velmi rychle kupují autorská práva k oceňovaným českým dílům, v posledních letech výrazně poklesl zájem větších nakladatelství o českou literaturu. Výsledkem je omezení okruhu čtenářů, ke kterým se může česká literatura dostat. Malí nakladatelé mají totiž menší propagační a distribuční možnosti – nemohou si dovolit velké reklamní kampaně, mnohem těžší je pro ně také dostat své knihy do největších distribučních sítí. Proto se soustřeďují na propagaci v sociálních médiích a případně na autorská čtení, často v rámci literárních festivalů, jsou to však formy propagace, které mají menší dosah.

To se také odráží v mediálních ohlasech. Na základě analýzy všech ročníků týdeníku „Polityka“ – nejpůvodnějšího názorového týdeníku v Polsku⁸ – bylo ve sledovaném období zjištěno, že i když počet zmínek o Bohumilu Hrabalovi a Milanu Kunderovi klesá, jak vyplývá z grafu 8, a různorodost zmiňovaných jmen českých spisovatelů v posledních pěti letech je větší (viz graf 9), pořád je mediální převaha těchto starších autorů drtivá, jak ukazuje graf 10. Mezi autory, kteří ve sledovaném období byli zmíněni alespoň třikrát, se našel jen jeden zástupce, vlastně zástupkyně, mladší generace českých spisovatelů – Petra Hůlová (tři zmínky, přičemž nejčastěji zmiňovaný Bohumil Hrabal byl zmíněn 67×).

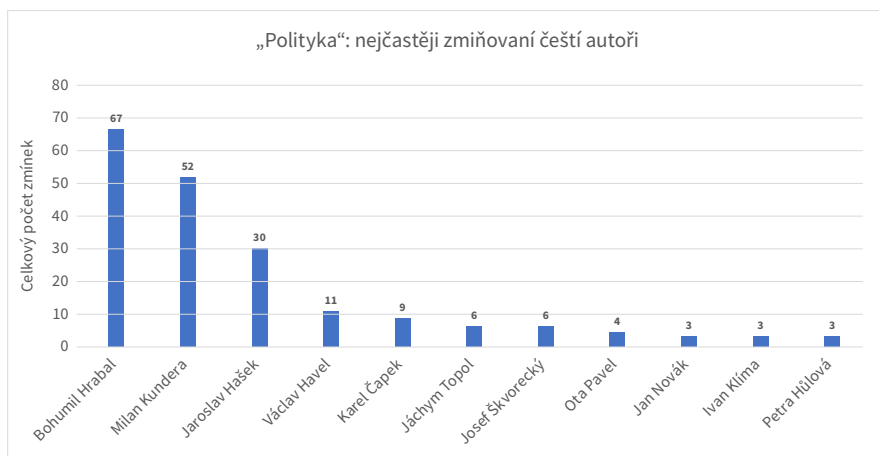

Graf 8 Počet zmínek o Bohumilu Hrabalovi a Milanu Kunderovi v týdeníku „Polityka“ od roku 1993 do roku 2019

⁸ Podle údajů za rok 2020 zveřejněných portálem WirtualneMedia.pl. Dostupné z: <https://www.wirtualnemedi.pl/artukul/polityka-wyprzedzila-goscia-niedzielnego-tygodnik-powszechny-przed-do-rzeczy>.

Graf 9 Různorodost jmen zmiňovaných českých autorů v týdeníku „Polityka“ od roku 1993 do roku 2019

Graf 10 Nejčastěji zmiňovaní čeští autoři v týdeníku „Polityka“ od roku 1993 do roku 2019

3 Lidé a instituce

Z hlediska přibližování a propagování české literatury v Polsku hraje velmi důležitou roli zejména několik lidí, kteří působí jako nakladatelé, překladatelé, organizátoři literárních událostí, kritici nebo novináři. Velmi často plní najednou několik ze zmíněných funkcí.

Mariusz Szczygiel rozhodně přispěl k popularitě české literatury v Polsku. Jeho reportážní kniha *Gottland* věnovaná hlavně českým dějinám 20. století, vydaná v roce 2006, byla velkým úspěchem a přilákala pozornost nejen milovníků české kultury. Následovaly knihy *Udělej si ráj* (2010) a *Láska nebeská* (2012), jejichž hlavním tématem zase bylo Česko, české dějiny, kultura a literatura. Ve svých textech na hranici reportáže, eseje a povídky Szczygiel píše o českých spisovatelích starší (Bohumil Hrabal, Egon Bondy), ale také střední generace (Michal Viewegh, Halina Pawłowska). V roce 2011 a 2012 propagoval edice „Literatura czeska“ [Česká literatura] nakladatelství Agora (v ní vyšly mj. knihy Bohumila Hrabala, Jaroslava Haška, Oty Pavla, Karla Čapka nebo Josefa Škvoreckého). Nebyla to však řada podle jeho výběru (Szczygiel 2018) – knihy, které

sám vybral, začal vydávat až v roce 2014, a to v již zmíněné edici Stehlík. Vedle klasiků (Karel Čapek, Josef Škvorecký, Pavel Kohout) se v ní nacházejí také mladí čeští autoři, mj. Ivana Myšková, Anna Cima a Petr Měrka.

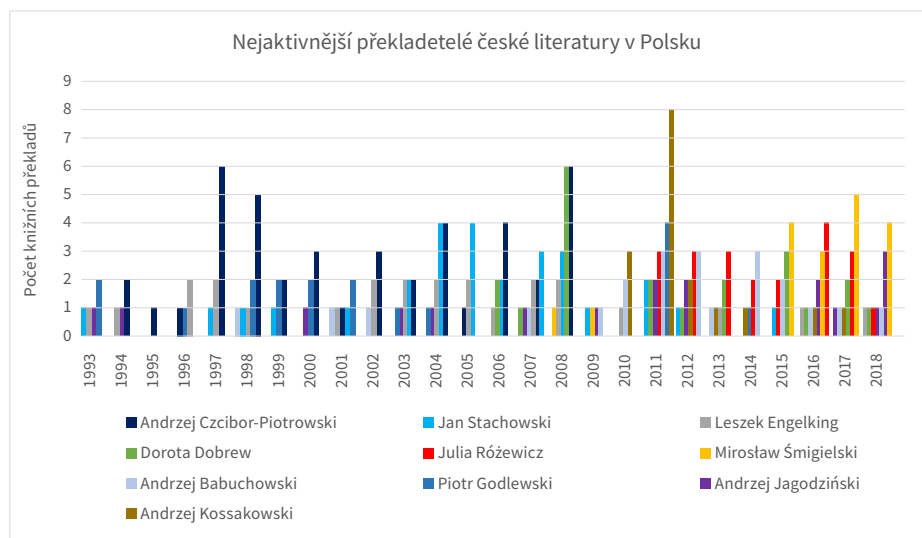
Dalším důležitým propagátorem české literatury v Polsku je spisovatel, novinář a překladatel Aleksander Kaczorowski. Do polštiny přeložil mj. některé knihy Bohumila Hrabala, Josefa Škvoreckého a Egon Bondyho, je také autorem několika děl věnovaných české literatuře – sbírky esejů *Praski elementarz* [Pražský slabikář], biografických knih o Bohumilu Hrabalovi (vydané v roce 2004 *Gra w życie. Opowieść o Bohumilu Hrabalu* [Hra života. Příběh o Bohumilu Hrabalovi] a v roce 2016 vydaného titulu *Hrabal. Słodka apokalipsa* [Hrabal. Sladká apokalypsa]) a Otu Pavlovi (*Ota Pavel: pod powierzchnią* [Ota Pavel: pod povrchem], 2018). Kromě toho je po mnoho let aktivním recenzentem české literatury a jejím propagátorem v médiích, což potvrzuje také již prezentovaný graf 8 – rok 2004, kdy se objevil v „Polityce“ výjimečně velký počet materiálů o českých spisovatelích, byl rokem, kdy do redakce nastoupil právě Aleksander Kaczorowski. Za svou činnost získal v roce 2016 Cenu Václava Buriana v kategorii Za kulturní přínos ke střeoevropskému dialogu.

Velmi aktivní v oblasti prezentování české literatury v Polsku je také překladatel, bývalý diplomat a novinář Andrzej S. Jagodziński, který za svůj významný příspěvek k šíření a propagaci české literatury mimo Českou republiku obdržel v roce 2011 Cenu Jiřího Theinera (byl prvním laureátem této ceny), a v roce 2018 – Cenu Václava Buriana za kulturní přínos ke střeoevropskému dialogu. Jagodziński je překladatelem děl mj. Josefa Škvoreckého (jeho překlad *Příběhu inženýra lidských duší* získal v roce 2009 Literární cenu střední Evropy Angelus – je to dosud jediná česká kniha, která tuto cenu získala), Václava Havla, Egon Hostovského a Karola Sidona. V posledních letech působí také jako tvůrce literárního programu festivalu Kino na hranici.

Velké zásluhy o propagaci české literatury v Polsku mají další významní překladatelé, jako např. Andrzej Czycibor-Piotrowski (nejaktivnější překladatel z češtiny ve sledovaném období, vítěz ceny Premia Bohemica v roce 2011), Leszek Engelking (překladatel a propagátor především české poezie, vítěz ceny Premia Bohemica v roce 2003, porotce Ceny Václava Buriana, čtyřnásobný vítěz překladatelské ceny časopisu „Literatura na Świecie“ [Literatura na světě], v roce 2020 nominován na cenu Nagroda Literacka Gdynia v kategorii překladu) nebo Jan Stachowski (vítěz Ceny Jiřího Theinera v roce 2019), ale také nakladatelé (zmíněné Pogranicze, Oficyna Wydawnicza ATUT, Świat Literacki / Czuly Barbarzyńca Press).

Je nutné také zmínit roli literárních časopisů – jen v letech 1989–2007 vyšlo až 12 čísel časopisu „Literatura na świecie“ věnovaných české literatuře. Překlady českých textů byly zveřejňovány mj. v časopisech „Literatura“, „Fa-art“, „Dekada Literacka“ nebo „Tygiel Kultury“ (Mroczek 2009, s. 184).

V oblasti propagace tvorby v Polsku méně známých českých autorů mají největší zásluhy překladatelé mladší generace. Graf 11 ukazuje na jedné straně jejich rostoucí aktivitu (Julia Różewicz, Mirosław Śmigielski), na straně druhé – obecně větší počet aktivních překladatelů ve srovnání s 90. léty 20. století.

Graf. 11 Počet překladů nejaktivnějších překladatelů české literatury do polštiny od roku 1993 do roku 2019

Několikrát zmíněná Julia Różewicz založila své nakladatelství Afera kvůli Petru Šabachovi, který se stal „jejím“ prvním autorem (*Hovno hoří*, polské vydání 2011). V pozdějších letech do polštiny přeložila několik dalších Šabachových knih, ale mj. také díla Petry Hůlové, Petry Soukupové a Kateřiny Tučkové. V nakladatelství Afera vyšly i knihy Biancy Bellové, Marka Šindelky nebo Emila Hakla. Za svůj překlad románu *Umělohmotný třípokoj* Petry Hůlové získala Julia Różewicz v roce 2014 překladatelskou cenu časopisu „Literatura na świecie“.

Mirosław Śmigieński, zakladatel nakladatelství Stara Szkoła, původně (v letech 2008–2011) překládal a zveřejňoval české texty ve svém časopise „Pan Slawista“ [Pan slavista]. Svoji nakladatelskou činnost v Staré Szkole začal, stejně jako Julia Różewicz v nakladatelství Afera, humoristickou knihou ve vlastním překladu – *Poslední aristokratkou* Evžena Bočka (polské vydání 2015). Následovaly knihy mj. Martina Reinera, Michala Viewegha, Mirosłava Pecha, Ivy Hadj Moussy, ale také zástupců starší generace – Ludvíka Vaculíka a Oty Pavla. Většinu knih, které vydává, Mirosław Śmigieński dodnes sám i překládá.

Další překladatelé, které je nutné tady zmínit, jsou např. Dorota Dobrew (překladatelka mj. děl Jáchyma Topola, Jiřího Hájíčka a Květy Legátové, vítězka ceny Premia Bohemica v roce 2021), Olga Czernikow, Elżbieta Zimna, Katarzyna Dudzic-Grabińska, Anna Wanik, Anna Radwan-Żbikowska, Agata Wróbel nebo Zofia Bałdyga. Navíc Anna Radwan-Żbikowska několik let propagovala českou kulturu a literaturu během své práce v Českém centru ve Varšavě. Olga Czernikow v letech 2019–2020 působila jako šéfredaktorka vrtislavského nakladatelství Książkowe Klimaty (které vydává mj. knihy dosud v Polsku neznámých českých autorek a autorů, jako Anna Bolavá, Markéta Pilátová, Antonín Bajaja, Jiří Hájíček, Jan Němec nebo Matěj Hořava), Anna Wanik od roku 2014 vede nadaci Fundacja Kukatko, jejímž cílem je sblížení české a polské kultury. V rámci činnosti nadace vznikla v roce 2015 publikace *Jak chutná Polsko?* (s polským názvem *Polska: z czym się to je?*), ve které vyšly povídky mj. Petra Zelenky, Jaroslava Rudiše, Radky Denemarkové, Kateřiny Tučkové a Marka Šindelky. Zofia Bałdyga, žijící

dnes v Praze, působí hlavně v oblasti poezie a je básníčkou a překladatelkou oceňovanou také v České republice – je např. členkou poroty ceny Magnesia Litera v kategorii poezie.

Zmíněné České centrum ve Varšavě je hlavní institucí zaměřenou na propagaci české literatury a kultury v Polsku. Spolupracuje s polskými kulturními institucemi, pomáhá s organizací autorských čtení českých spisovatelů v Polsku a zajišťuje jiné formy propagace, mj. v médiích a sociálních sítích. Českou literaturu v Polsku propagují také instituce organizující festivaly a literární události – zejména Mazowiecki Instytut Kultury [Mazovský institut kultury], který ve Varšavě organizoval v letech 2017–2020 literárně hudební cykly Polsko-Czeska Wiosna Literatury [Polsko-české literární jaro] a Polsko-Czeska Jesień Literatury [Polsko-český literární podzim]; dále také Stowarzyszenie Kultura na Granicy [Sdružení Kultura na hranici] (organizátor filmové přehlídky Kino na hranici a literárního cyklu Literatura na hranici) nebo Wrocławski Dom Literatury [Vratislavský literární dům] (organizátor mj. Mezinárodního festivalu poezie Silesius, koordinátor Literární ceny střední Evropy Angelus a programu polsko-českých literárních rezidencí).

Základní formou finanční podpory překladů využívanou polskými nakladateli je program Odboru umění a knihoven českého Ministerstva kultury. Výběrové řízení se koná dvakrát v roce a nakladatelé mohou žádat o podporu ve výši nepřesahující 70 % celkových nákladů na vydání knihy (kromě samotného překladu také na autorská práva, grafické zpracování, skladování, tisk a propagaci). Lze žádat nejen o podporu překladu celé knihy, ale také ukázky nebo o podporu tematického čísla časopisu, kde je původní české literatuře věnováno minimálně 50 % celkového rozsahu. V letech 2000–2018 bylo tímto způsobem podpořeno polské vydání 90 českých knih (Kubiček 2020, s. 10). Existují také jiné zdroje financování polsko-českých kulturních projektů, jako např. Forum Polsko-Czeskie, ty však nejsou zaměřené přímo na literaturu.

Literatura

GOSZCZYŃSKA, Joanna, 2020. Překlady české literatury v Polsku od roku 1989. In: GOSZCZYŃSKA, Joanna, Jaromír KUBÍČEK a Tomáš KUBÍČEK. *Česká literatura v polských překladech (1989–2020). Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989–2020)*, Brno: Moravská zemská knihovna, s. 11–42. ISBN 978-80-7051-291-3.

JAGODZIŃSKI, Andrzej Sławomir, 2014. Nic nie zgrzyta. Rozhovor Zofie Zaleské. Dostupné z: <https://www.dwutygodnik.com/artykul/5270-nic-nie-zgrzyta.html> [14. 1. 2022].

KUBÍČEK, Tomáš, 2020. Úvodem. In: GOSZCZYŃSKA, Joanna, Jaromír KUBÍČEK a Tomáš KUBÍČEK. *Česká literatura v polských překladech (1989–2020). Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989–2020)*, Brno: Moravská zemská knihovna, s. 7–8. ISBN 978-80-7051-291-3.

LEMAŃCZYK, Martyna, 2008. Legendy a mýty české literatury v Polsku přelomu 20. a 21. století. In: FEDOROVÁ, Stanislava a Alice JEDNIČKOVÁ (red.). *Legendy a mýty české a slovenské literatury. 6. ročník studentské literárněvědné konference*, Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, s. 182–192. ISBN 978-80-85778-58-8.

MROCZEK, Izabela, 2009. O przekładach literatury czeskiej na język polski po 1989 roku. In: LIPOWSKI, Jaroslav a Dorota ŻYGADŁO-CZOPNIK (red.). *Podzwonne dla granic. Polsko-czeskie linie podziałów i miejsca kontaktów w języku, literaturze i kulturze*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 183–192. ISBN 978-83-229-3083-0.

NÉMETH VÍTOVÁ, Lenka, 2019. Imagologia a překlad – na příkladzie polskich przekładów literatury českéj. *Porównania*. 2019, **22**(1), 55–65. ISSN 1733-165X.

ORŁOŚ, Teresa Zofia, 1997. Wzajemne wpływy językowe czesko-polskie i ich uwarunkowanie historyczne. In: ORŁOŚ, Teresa Zofia a Jiří DAMBORSKÝ (red.). *Konsekwencje sąsiedztwa polsko-czeskiego dla rozwoju języka i literatury*, Wrocław: Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 9–21.

SZCZYGIEŁ, Mariusz, 2018. To seria mojego serca – Mariusz Szczygieł opowiada o „Stehliku“. Rozhovor Pawła Cybulskeho. Dostupné z: <https://przymuzyceoksiakach.com.pl/2018/04/to-seria-mojego-serca-mariusz-szczygiel-opowiada-o-stehliku-wywiad/> [14. 1. 2022].

WYDAWNICTWO AFERA, O nas. Dostupné z: <https://www.wydawnictwoafera.pl/o-nas,p3.html> [14. 1. 2022].

ŻYGADŁO-CZOPNIK, Dorota, 2014. „Jesteśmy blisko i coraz więcej o sobie wiemy“. Komentarz do bibliografii za lata 2007–2013. *Przekłady Literatur Słowiańskich*, **5**(2), 89–106.

MAŚLANKA, Anna. Recepce české literatury v Polsku po roce 1993 – texty, účastníci, instituce. *Knihovna: knihovnická revue*. 2022, **33**(1), 57–70. ISSN 1802-3250.